

พุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย
BUDDHIST WAY OF PRESERVING COMMUNITY FOREST AREAS
IN LOEI PROVINCE

¹พระครูปริยัติคุณรังษี, ²อาทิตย์ แวงโส, ³เอกลักษณ์ คงทิพย์

และ ⁴พัทธนันท์ นวลน้อย

¹Phrakru Pariyatkunarangsri, ²Arthit Waengso, ³Akekalak Kongthip
and ⁴Pattanan Nualnoy

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Phrakru Pariyatkunarangsri.kam@mcu.ac.th, ³k.akekalak@gmail.com

Received: May 16, 2024; **Revised:** June 23, 2024; **Accepted:** August 30, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเรื่องเล่าทางคติชนตามแนวพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย และ 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า 1) การศึกษาเรื่องเล่าทางคติชนตามแนวพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย แบ่งขั้นตอนได้เป็น (1) ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นเรื่องเล่าท้องถิ่นของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ เป็นภูมิปัญญาการอนุรักษ์ที่เป็นเรื่องเล่าแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผีหรือวิญญาณ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนภูอั้งลิ้งที่ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ต่างให้ความเคารพ และภูมิปัญญาการอนุรักษ์ที่เป็นเรื่องเล่าแบบพุทธ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย

² อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เลย

³ อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เลย

⁴ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย

ศาสนา ซึ่งจะบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์และวัตถุธาตุของบนภูอ่างล้างที่ผูกโยงกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในวิถีแบบชาวบ้าน (2) การใช้พุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ พบอยู่ 2 ลักษณะ คือ การใช้พุทธวิถีการอนุรักษ์ผ่านวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อแบบผี และ ในเชิงความเชื่อแบบพุทธ ซึ่งมักจะกล่าวให้เห็นถึงการประกอบพิธีกรรมที่โยงใยกับการทำบุญตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา 2) การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน พบว่ามีอยู่ 2 ประเด็น คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน มี “ภูอ่างล้าง” เป็นภูเขาสาขาของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ทอดตัวยาวตามทิศเหนือยาวลงมาทิศใต้ และ (2) พิธีไหว้ภูอ่างล้างของชุมชนนาเวียง เป็นความเชื่อในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ที่คนให้ความเคารพนับถือ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า (1) การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนาเวียง สามารถพัฒนาตามหลัก 5 A's ได้แก่ ด้านทัศนคติ ด้านการเข้าถึง ด้านที่พัก ด้านสิ่งดึงดูดใจ และการประชาสัมพันธ์ และขั้นตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ประกอบด้วย (1) องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงที่เป็นผลมาจากการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว (2) แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ที่ได้มาจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนาเวียง และ (3) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนนาเวียง ที่มาจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน คือ สนับสนุนและเห็นด้วยกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ในปีต่อไป

คำสำคัญ : พุทธวิถี, การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

Abstract

This research has the objectives 1) to study folklore stories following the Buddhist way of conserving community forest areas in Loei Province and 2) to develop tourism innovations using the Buddhist way of conserving community forest areas in Loei Province. It is qualitative research. Using interview and observation methods. Research results found that 1) Study of folklore stories following the Buddhist way of conserving community forest areas in Loei Province. The steps can be divided into (1) cultural wisdom in conserving community forest areas that is a local story of Na Wiang Yai

villagers. It is conservation wisdom that is a traditional story. which is related to ghosts or spirits. Especially the belief in the ghosts of ancestors as sacred things on Phu Anglang that people in this local community respect. and conservation wisdom that is a Buddhist story. It will tell about the sacredness and objects on Phu Anglang that are tied to Buddhist beliefs in the villagers' way. (2) The use of Buddhist methods for conservation of community forest areas based on the local wisdom of the Na Wiang Yai villagers was found in 2 types: the use of Buddhist methods for conservation through practices in the animistic belief style and in the Buddhist belief style. This often refers to the performance of rituals linked to making merit according to Buddhist beliefs. 2) Developing innovative Buddhist tourism to conserve community forest areas in Loei Province, divided into 3 steps: Step 1 Survey of tourist attractions using the Buddhist way of conserving community forest areas. It was found that there are 2 issues: (1) tourist attractions using the Buddhist way of conserving community forest areas. There is “Phu Ang Lang” which is a branch mountain of the Phetchabun mountain range. Stretching along the north and down to the south and (2) the Phu Ang Lang ceremony of Khumchon Na Wiang It is a belief in conserving community forest areas. This is considered a sacred forest area that people respect and respect. Step 2: Developing Buddhist tourism innovations to preserve community forest areas in Loei Province. It was found that (1) studying the tourism potential of the Na Wiang community Able to develop according to the 5 A's, including attitude, accessibility, accommodation, attraction, and public relations, and Step 3: Guidelines for developing innovative tourism using the Buddhist way of conserving community forest areas, consisting of (1) components of tourism that result from the development of tourism potential (2) route maps for tourism using the Buddhist way of conserving forest areas. community obtained from the tourism operations of the Na Wiang community and (3) Suggestions for the development of tourism routes for the Na Wiang community. That comes from the opinions of key informants for tourism promotion in a consistent direction, that is, they support and agree with the development of tourist routes. to use for public relations in the following year.

Keywords: Cultural Narrative, Patterns of conservation, Community Forest Conservation

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นความเชื่อหลักที่ผู้คนส่วนใหญ่ในหลายพื้นที่ของภาคอีสานให้ความสำคัญนับถือศรัทธา ดังจะเห็นได้จากตามศูนย์กลางของชุมชนต่าง ๆ หลายแห่งที่ล้วนแต่มีวัดวาอาราม รวมถึงพุทธวัตถุและพุทธสถานที่สำคัญประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก แม้ผู้คนส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักอยู่ก็ตาม แต่ในทัศนะและการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันก็ยังคงปรากฏให้เห็นร่องรอยของความคิดความเชื่ออื่น โดยเฉพาะเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติผสมผสานร่วมอยู่ด้วย ดังที่ อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2537: 119) ได้กล่าวให้เห็นถึงการนับถือพระพุทธศาสนาในวิถีวัฒนธรรมของชาวอีสานว่า ในทัศนะของชาวอีสาน ศาสนาที่แท้จริงคือพระพุทธศาสนา แต่ในการปฏิบัติพิธีกรรมในชีวิตประจำวันอาจมีความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพยดา ภูต ผี เข้ามาผสมกลมกลืนด้วย จึงเป็นรูปแบบที่เรียกว่า “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” สอดคล้องกับ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2549: 219) ได้กล่าวว่า เนื่องจากการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและในกลุ่มชนที่พูดภาษาไทยต่างมีหลายระดับและหลายลักษณะ รวมทั้งความคิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่เรียกกันว่า “พุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน” ซึ่งปรากฏทั่วไปในท้องถิ่นต่าง ๆ อาจสังเกตได้จากประเพณีพิธีกรรม ตลอดจนนิทานและตำนานที่เล่ากันในท้องถิ่น

นวัตกรรมกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาบนฐานชุมชนเป็นกระบวนการสร้างทางเลือกในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวที่คนในชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ด้านต่างๆ อาทิ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิต ของชุมชนมาเป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและแสดงบทบาทในการดำเนินงาน ตั้งแต่การทบทวนทุนเดิม การค้นหาข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ การวางแผนดำเนินงาน การวิเคราะห์และสรุปบทเรียน การประเมินความสำเร็จความล้มเหลว รวมทั้งการพัฒนาแบบรูปการท่องเที่ยวที่สร้างความยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับกิจการท่องเที่ยวต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 16)

จากการลงพื้นที่ในอำเภอเมืองด่านซ้ายของจังหวัดเลย พบว่า ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ได้มีการหยิบยกนำเอาเรื่องเล่าที่เชื่อถือกันในท้องถิ่น โดยเฉพาะคติเรื่องผีบรรพบุรุษมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่ ผู้คนในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้ ยังมีการนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติที่เรียกว่า “ผี” ในฐานะอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อถือกันมาเนิ่นนานแล้วว่าสิงสถิตอยู่ในธรรมชาติ ดังเช่น ในกรณีของชุมชนบ้านนาเวียงใหญ่จะมีวิถีปฏิบัติในเชิงพิธีกรรมความเชื่อที่เรียกว่า “ไหว้ภู่อังล้ง” ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับภูเขาศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในการรับรู้

และโลกทัศน์ของชาวบ้านนาเวียงใหญ่มาอย่างแนบแน่น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รวมถึงการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่ช่วยหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้นในชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหากมีการศึกษาพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย ก็น่าจะทำให้เห็นการศึกษาและทำความเข้าใจในมุมมองทางพุทธศาสนาที่มีปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุที่ผู้คนในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ หลายแห่งยังมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทัศนะความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ซึ่งข้อมูลทางวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจและมองเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อกันและกัน ทั้งยังช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อใช้เป็นฐานคิดในการบริหารจัดการภายใต้บริบททางสังคมในยุคปัจจุบันให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องเล่าทางคติชนตามแนวพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และมีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ ๑) พระสงฆ์ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ผู้นำทางจิตวิญญาณ ได้แก่ เจ้าพ่อกวน เจ้าแม่นางเทียม พ่อแสน นางแตง 4) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ครู ข้าราชการ และ 5) ตัวแทนชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่าเป็นปราชญ์ชุมชน รวมประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 50 รูป/คน ควบคู่กับการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลระบบออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. การศึกษาเรื่องเล่าทางคติชนตามแนวพุทธวิธีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

1.1 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นเรื่องเล่าท้องถิ่นของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ พบว่ามีอยู่ 2 ลักษณะ คือ (1) ภูมิปัญญาการอนุรักษ์ที่เป็นเรื่องเล่าแบบดั้งเดิม ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับผีสางหรือวิญญาณ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ต่างให้ความเคารพยำเกรง ด้วยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษยังคงคอยปกปักรักษาดูแลลูกหลานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น พื้นที่ป่าในธรรมชาติบนภูอ่างล่างจึงยังคงถูกอนุรักษ์และหวงแหนเอาไว้ด้วยการอ้างอิงสิทธิ์ในความชอบธรรมบนพื้นที่ภูเขาสูงนี้ผ่านเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์อันเป็นวิถีความเชื่อแบบดั้งเดิม และ (2) ภูมิปัญญาการอนุรักษ์ที่เป็นเรื่องเล่าแบบพุทธศาสนา โดยมักจะกล่าวให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุสิ่งของที่ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้เชื่อกันว่าเป็นสิ่งวิเศษ ซึ่งผูกโยงกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในวิถีแบบชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ อาณาบริเวณพื้นที่ป่าบนยอดภูเขาลูกนี้จึงถูกปรับเปลี่ยนจากพื้นที่ธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ผ่านโลกทัศน์ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องเล่าแบบชาวบ้านที่เชื่อกันมา

1.2 การใช้พุทธวิธีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ พบอยู่ 2 ลักษณะ คือ (1) การใช้พุทธวิธีการอนุรักษ์ผ่านวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อแบบผี ซึ่งพบว่ามักจะกล่าวให้เห็นถึงการประกอบพิธีกรรมในการเซ่นสรวงบูชา นั่นก็คือการไหว้ผีอารักษ์บนภูอ่างล่างภายใต้โลกทัศน์อันเป็นฮีดปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ชาวบ้านได้ยึดถือกันมาในชุมชนแห่งนี้เป็นประจำทุกปี ในแง่วิถีปฏิบัติเชิงความเชื่อที่เป็นการเซ่นสรวงบูชาผีในจารีตฮีดครองของชาวบ้านนาเวียงใหญ่นี้ จะเห็นว่าภายใต้พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นวิถีความเชื่อในแบบชาวบ้านที่ผูกโยงกับคติในทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอีกทางหนึ่ง เพราะเชื่อว่าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และเป็นเจ้าของผู้คอยปกปักรักษาคุ้มครองดูแลตลอดพื้นที่ป่าแห่งนี้ และ (2) การใช้พุทธวิธีการอนุรักษ์ผ่านวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อแบบพุทธ ซึ่งพบว่ามักจะกล่าวให้เห็นถึงการประกอบพิธีกรรมที่โยงใยกับการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณบนภูอ่างล่าง อันเป็นประเพณีนิยมตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

1.3 การเสริมสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ พบว่ามีอยู่ 2 แนวทาง คือ (1) การสร้างเครือข่ายชุมชนการอนุรักษ์ผ่านความเป็นวิถีคนไทดำ ซึ่งพบว่ามักจะกล่าวให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมร่วมกันมาในอดีต ความเป็นกลุ่มคนหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ร่วมกันมาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองด่านซ้าย ทำให้ผู้คนหรือที่เรียกแทนตัวว่าเป็น “ไทดำ” ยังคงยึดถือ

วิถีปฏิบัติตามฮีตคองเก่าของบรรพบุรุษในอดีต และเกิดเป็นเครือข่ายในลักษณะ “เครือข่ายมาร่วมทางวัฒนธรรม” ด้วยเหตุนี้ ความเป็นวิถีคนไทด้านของชาวบ้านนาเวียงใหญ่ อันเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมร่วมกันมาในอดีต และมีวิถีปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และ (2) การสร้างเครือข่ายชุมชนการอนุรักษ์ผ่านความเป็นวิถีคนนาเวียง ก่อให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ของคนนาเวียง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผูกโยงกัน ในลักษณะที่เป็น “เครือข่ายร่วมสำนึกทางชาติพันธุ์”

2. การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย “ภูอั้งลิ้ง” เป็นภูเขาสาขาของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ทอดตัวยาวตามทิศเหนือยาวลงมาทิศใต้ มีพื้นที่ราบลุ่มน้ำหมั่นแคบๆ อยู่ด้านทิศตะวันตก และมีที่ราบบนที่สูงของลำน้ำห้วยตาดด้านทิศตะวันออก ชื่อของภูมาจากชื่อ “ผี” ที่คนในอำเภอด่านซ้ายเชื่อว่าเป็นจิตวิญญาณที่สิงสถิตย์อยู่บนภูเขาในส่วนของบ้านนาเวียงใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ที่คนให้ความเคารพนับถือ ชาวบ้านนาเวียงจึงมีการประกอบพิธีไหว้ภูอั้งลิ้งในเดือน 8 ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันอาสาฬหบูชาหรือวัน□อนเข้าพรรษา 1 วัน การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย ถือเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วยแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาพประกอบ 1 ภาพประชาสัมพันธ์ แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

ภาพประกอบ 2 แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

2) พิธีไหว้ภู่อังลังของชุมชนนาเวียง ความเชื่อในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน การประกอบพิธีไหว้ภู่อังลังเป็นประเพณีของหมู่บ้านนาเวียงใหญ่ที่มีมาแต่โบราณ เมื่อถึงเดือน 8 วันอาสาฬหบูชาหรือวันก่อนเข้าพรรษา ชาวบ้านนาเวียงใหญ่และหมู่บ้านใกล้เคียงจะไปตักบาตรทำบุญที่วัดตอนเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว กวนจ้ำ นางแตง ชาวบ้าน และพระภิกษุสงฆ์ จะร่วมกันเดินทางขึ้นภู่อังลัง ชาวบ้านบางส่วนจะจัดเตรียมน้ำและกับข้าว รวมทั้งเครื่องที่จะนำไปตั้งสักการบูชาภู่อังลัง ระหว่างทางก็จะตีม้อง ตีกลอง และตีฉาบ เป็นที่สนุกสนานในระหว่างการเดินทาง เมื่อเหนื่อยก็พักกันระหว่างทาง หายเหนื่อยก็เดินกันต่อ โดยมีข้อกำหนดว่า ต้องเดินทางไปถึงภูก่อนเที่ยงและระหว่างเดินขึ้นเขาห้ามดื่มน้ำและกินอาหารเป็นอันขาด จึงต้องอาศัยความศรัทธาและความอดทนสูง ดังนั้นหากครอบครัวใดที่มีผู้เฒ่าผู้แก่ขึ้นไปไม่ได้ ก็จะส่งลูกหลานเป็นตัวแทนขึ้นไปไหว้ภู่อังลัง

2.2 การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย โดยมีการใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษา การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนาเวียง โดยผู้วิจัยทำการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย (1) ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ เจ้าพ่อกวน เจ้าแม่นางเทียม พ่อแสน นางแตง ครู และชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่าเป็นปราชญ์ผู้รู้และผู้นำทางจิตวิญญาณ (2) กลุ่มประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเวียงใหญ่ และ (3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐและประชาชนผู้เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาเกี่ยวโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ เพื่อหาศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวว่ามีความเหมาะสมแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ ตามหลัก 5 A's (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553: 58-63) ได้แก่

(1) ด้านทัศนคติ (Attitude) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาเวียง มีทัศนคติในทางบวกกับนักท่องเที่ยว มองว่านักท่องเที่ยวเป็นเสมือนแขกของจังหวัด ต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าถิ่นที่ดี

(2) ด้านการเข้าถึง (Access) การเดินทางไปชุมชนนาเวียงนั้นในการเดินทางโดยรถยนต์ค่อนข้างจะสะดวกสบาย แต่การคมนาคมภายในพื้นที่ เพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยังไม่สะดวกมากนัก ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางมายังชุมชนนาเวียง

(3) ด้านที่พัก (Accommodation) ในอำเภอด่านซ้ายมีโรงแรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมาก เพื่อรองรับกลุ่มลูกค้าที่มาทำธุระหรือประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รวมไปถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว

(4) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) สิ่งหนึ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวยังชุมชนนาเวียง คือ วัดโพธิ์ศรี นาเวียง เป็นหนึ่งใน 4 วัด ในอำเภอด่านซ้ายที่จัดงานบุญหลวง และมีการละเล่นผีตาโขน มีพิพิธภัณฑ์ผีตาโขนบ้านนาเวียง จัดแสดงหน้ากากผีตาโขนในรูปแบบต่างๆ และเป็นหนึ่งใน 2 ชุมชนสุดท้ายในอำเภอด่านซ้ายที่ยังมี “พัตตนา” หรือ “ระหัดวิดน้ำ” ภูมิปัญญาของชาวลุ่มน้ำหมัน หลงเหลือให้เห็นอยู่ในแม่น้ำหมัน

(5) การประชาสัมพันธ์ (Advertising) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในอำเภอด่านซ้ายยังไม่ค่อยดีนัก เนื่องจากแต่เดิมอำเภอด่านซ้ายยังไม่มีหน่วยงานที่มาดูแลด้านการ

2) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า

(1) บริบทพื้นที่ของชุมชนนาเวียง พื้นที่ชุมชนนาเวียงมีลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ มีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา มีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ ลำน้ำหมัน ประกอบกับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามโดยมีภูเขาย้อยด้านหลังชุมชน

(2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนนาเวียง เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า อำเภอด่านซ้ายมีประเพณีผีตาโขนเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมานานจนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดเลย ที่รวมอยู่ในงานบุญหลวงที่มีงานบุญผะเหวดและบุญบั้งไฟและถือเป็นการบูชาอารักษ์หลักเมือง และบวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ในอดีต และยังมีวัดโพธิ์ศรี นาเวียง เป็นหนึ่งใน 4 วัดในอำเภอด่านซ้ายที่จัดงานบุญหลวง และมีการละเล่นผีตาโขน มีพิพิธภัณฑ์ผีตาโขนบ้านนาเวียง ซึ่งในปัจจุบันประเพณีผีตาโขนกลายเป็น ประเพณีที่สามารถสร้างรายได้ในการท่องเที่ยวให้กับจังหวัด

(3) การใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ นับเป็นอีกหนึ่งเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวนาเวียง เพราะในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าไม่ใช่โทรศัพท์หรือสมาร์โฟน ทำงานหรือทำอะไรทำสวนก็ต้องลงในสื่อสังคมออนไลน์

(4) ความต้องการของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลด่านซ้ายสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มคนภายใน พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีทั้งส่วนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องการให้มีการพัฒนาพื้นที่โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนารักษาแหล่งท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและประเพณีความเชื่อที่สืบทอดกันมา และ (2) กลุ่มคนนอกคือ ผู้ประกอบการ ที่เล็งเห็นว่าพื้นที่ตำบลด่านซ้ายมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมโดดเด่น ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านการจ้างงานคนในชุมชนทั้งจากชุมชนในพื้นที่ นอกจากนั้นยังสนับสนุนให้คนในชุมชนมาร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรม และการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติ

3. แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ พบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว (2) การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนาเวียง มี “ภูอั้งลั้ง” ซึ่งเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของชุมชนนาเวียงอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผลจากการสัมภาษณ์ประเด็นการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนได้ 2 ด้านคือ ด้านการบริการทางการท่องเที่ยวและด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (3) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว พบว่า 1) ความร่วมมือจากชุมชน ที่จะช่วยกันดูแลทรัพยากรให้ทั่วถึง ไม่แผ้วถางทำลายพื้นที่ป่าชุมชน อีกทั้งควรปลูกฝังให้คนมีจิตสำนึกรักในธรรมชาติ 2) ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาคประชาชน สถานศึกษา และภาครัฐ ถึงจะเกิดการพัฒนา และ 3) การจัดทำป้ายบอกทาง ควรจัดให้มีป้ายบอกทางให้ชัดเจนในเขตเมืองว่ามีแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างและไปเส้นทางใดเพื่อให้นักท่องเที่ยวไม่สับสนและหลงทาง

อภิปรายผล

1. การศึกษาเรื่องเล่าทางคติชนตามแนวพุทธวิธีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย

1.1) ภูมิปัญญาเชิงนิเวศในมุมมองการศึกษาทางคติชนวิทยา ปรากฏให้เห็นร่องรอยของความคิดของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นที่ยังคงเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังเห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานเรือน ตลอดจนวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2560: 6) ชี้ให้เห็นถึงสภาพการศึกษาข้อมูลทางคติชนหลากหลายประเภทในบริบทสังคมไทยที่เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติว่า “ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ในความหมายร่วมที่เรียกกันว่า “ระบบนิเวศ” ที่จริงแล้วข้อมูลทางคติชนหลายอย่างนั้นมีความเกี่ยวเนื่องใกล้ชิดกับเรื่องราวดังกล่าวมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ป่าไม้ และสายน้ำ

1.2) คติพิธีพุทธ” เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อทางศาสนาที่เป็นการผสมผสานทางความเชื่อผีกับพุทธ จะเห็นฮีดคองในวิถีแบบจารีตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แม้จะยังนับถือพระพุทธศาสนาอันแก่่นความเชื่อหลักอยู่ก็ตาม ซึ่ง ธีระพงษ์ มีไธสง (2554: 128) ได้ชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานโลกทัศน์ทางความเชื่อของคนไทยว่า คนไทยต่างมีรากฐานทางความเชื่อที่พัฒนามาจากรากฐานความเชื่อที่เป็นผี ลัทธินับถือผีเป็นศาสนาดั้งเดิมของสังคมไทย เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามา หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจะดูเหมือนอยู่คนละฟากฝั่งทางความเชื่อระหว่างผีกับพราหมณ์ แต่ก็ไม่ได้เป็นการปฏิบัติเสขชุดความเชื่อทั้งสองนี้ กลับมีลักษณะที่ประนีประนอมจนเกิดการผสมผสานเข้ากันอย่างลงตัวในวิถีชีวิตทางความเชื่อของคนไทย ผ่านการแลก รับ ปรับ เปลี่ยน จนไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนว่าอย่างไรเรียกว่า ผี พราหมณ์ และพุทธ

1.3) ชุมชนทางชาติพันธุ์กับสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มชนทางชาติพันธุ์ในความเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมร่วมกันมา จะเห็นถึงจุดกำเนิดแห่งชาติพันธุ์อันเป็นกระบวนการสร้างสำนึกในอัตลักษณ์ของตนเองในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ ซึ่ง นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 34) ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ว่าหมายถึง กลุ่มคนที่สมาชิกของกลุ่มสำนึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกันและกลุ่มของตนมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ โดยมีมรดกบางอย่างร่วมกันเช่น ภาษาหรือวัฒนธรรมเดียวกัน และอุดมการณ์ (ideology) ที่เน้นความเชื่อที่ว่ามีบรรพบุรุษร่วมกัน ในทำนองเดียวกับ จันทน์ภา ดวงวิไล (2556: 57-58) ได้อธิบายว่า เป็นการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ที่แสดงออกในเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตการดำรงอยู่ ซึ่งการแสดงออกของกลุ่มชาติพันธุ์ได้แฝงไว้ด้วยระบบความคิด การสร้างความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ พบในลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรม

การผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมชุมชนทางชาติพันธุ์กับสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

2. การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดเลย

2.1 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลยพบว่า บ้านนาเวียงใหญ่ตั้งอยู่ริมลำน้ำหมัน ห่างจากตัวอำเภอด่านซ้ายไปทางทิศเหนือราว 2 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและหุบเขาสูงต่ำสลับกับเชิงเขา มีลำน้ำหมันตั้งอยู่ทิศตะวันตกเป็นพรมแดนธรรมชาติระหว่างหมู่บ้าน และมี “ภูอั้งลั้ง” ซึ่งชื่อของภูมาจากชื่อ “ผี” ที่คนในอำเภอด่านซ้ายเชื่อว่าเป็นจิตวิญญาณที่สถิตย์อยู่บนภูเขาในส่วนของบ้านนาเวียงใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ที่คนให้ความเคารพนับถือ สอดคล้องกับ เอกรินทร์ พึ่งประชา (2557: 81) ทำการศึกษา ลักษณะด้านกายภาพของภูอั้งลั้ง พบว่า เป็นหินทรายมีดินเป็นผืนลูกรังปนทราย เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญหลายหมู่บ้านในอำเภอด่านซ้าย อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์พืชและสัตว์ป่า ลักษณะป่าเป็นป่าเบญจพรรณผลัดใบ ปัจจุบันจำนวนพันธุ์พืชและสัตว์ป่าลดลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการทำลายป่าไม้เพื่อขยายที่ทำกินบนภูเขาของหลายหมู่บ้าน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กรมป่าไม้ประกาศให้ ภูอั้งลั้งเป็นพื้นที่ป่าสงวน ในปี พ.ศ. 2526

2.2 พิธีไหว้ภูอั้งลั้ง เป็นประเพณีของหมู่บ้านนาเวียงใหญ่ที่มีมาแต่โบราณ สอดคล้องกับ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2560: 6) ที่อธิบายว่า เมื่อถึงเดือน 8 วันอาสาฬหบูชาหรือวันก่อนเข้าพรรษา ชาวบ้านนาเวียงใหญ่และหมู่บ้านใกล้เคียงจะไปตักบาตรทำบุญที่วัดตอนเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว กวนจ้ำ นางแตง ชาวบ้าน และพระภิกษุสงฆ์ จะร่วมกันเดินทางขึ้นภูอั้งลั้ง ชาวบ้านบางส่วนจะจัดเตรียมน้ำและกับข้าว รวมทั้งเครื่องที่จะนำไปแต่งสักการบูชาภูอั้งลั้ง ระหว่างทางก็จะตักน้ำ ตักโคล และตักใบ เป็นที่สนุกสนานในระหว่างการเดินทาง เมื่อเหนื่อยก็พักกันระหว่างทาง หายเหนื่อยก็เดินกันต่อ โดยมีข้อกำหนดว่า ต้องเดินทางไปถึงภูก่อนเที่ยงและระหว่างเดินขึ้นเขาห้ามดื่มเครื่องดื่มและกินอาหารเป็นอันขาด จึงต้องอาศัยความศรัทธาและความอดทนสูง

2.3 การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลด่านซ้าย ที่ทำให้เห็นถึงการพัฒนาร่วมกันของชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมทั้งในด้านการบริหารเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ความเปลี่ยนแปลงจากกระแสที่เกิดขึ้นนำมาซึ่งโอกาสที่ดีของพื้นที่ชุมชนนาเวียงที่กำลังเริ่มปรับตัว สอดคล้องกับ จันทรจิรัส ประทุมวงศ์ (2557: 61) แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างสำนึก เพื่อให้ภาครัฐและประชาชนรับรู้ปัญหาประกอบกับการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติ ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดเลย” ทำให้มองเห็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษที่ยังรากฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณมาอย่างเนิ่นนาน ซึ่งคติความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษที่ได้บอกเล่าสืบทอดต่อกันมานอกจากจะมีความเชื่อทั้งผีและพุทธที่ผสมปนเปกันอยู่จนกลายเป็นพุทธในวิถีแบบพื้นบ้านแล้ว เรื่องเล่าในวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นร่องรอยของความคิดที่ผูกพันกับธรรมชาติในเชิงการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรพื้นที่ป่าชุมชน

การหยิบยกนำเอาเรื่องเล่าในวิถีแบบจารีตท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคมสื่อให้เห็นอุดมการณ์ทางความเชื่อที่สามารถนำมาปรับเปลี่ยนพื้นที่ธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า ชุมชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันคือ เห็นด้วยและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยสนับสนุนให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอด่านซ้ายได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น อีกทั้งคนจะได้หันมาใส่ใจการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว คือ ความพร้อมและความร่วมมือจากทางเทศบาลด่านซ้าย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเรื่องของงบประมาณสำหรับการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์จรัส ประทุมวงศ์. (2557). *บทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบุษย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ.
- จันทร์นิภา ดวงวิไล. (2556). *ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว : การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีระพงษ์ มีไธสง. (2554). *ผีกับพุทธ การผสมผสานทางความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- นภธร ศิวรัตน์. (2562). *การยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิติ ภาวครพันธุ์. (2558). *ชวนถก ชาติและชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2560). *ประเพณีเชิงนิเวศ: มุมมองใหม่ของการศึกษาคติชนกับวิถีวิทยาในบริบทสังคมร่วมสมัย*. ในหลากหลายเรื่อง หลากวิธีคิด ว่าด้วยบทพินิจการศึกษาภาษาไทย. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ*. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาคเหนือ.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2537). *โลกทัศน์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2557). *จากป่าสู่ครัวไต้หวัน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายเกษตร (ฝ่าย 2). เลย : รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.

